

Téma: Jak se zacházelo s historií tábora

Modul: Formy vzpomínání

Faktické informace: Památníky pro židovské vězně

U příležitosti 50. výročí osvobození americkou armádou byla v roce 1995 (5755 podle židovského kalendáře) na památku Židů zavražděných v koncentračním táboře Flossenbürg postavena židovská modlitebna nedaleko kaple „Ježíš v žaláři“ („Jesus im Kerker“). Slavnostní otevření modlitebny se uskutečnilo 7. května 1995.

Michael Trüger, zmocněnec zemského spolku kulturní obce Izraelitů v Bavorsku o židovském památníku a jeho symbolice:

Návrh židovského památníku byl vytvořen v úzké spolupráci mezi bavorskou vládou, zemským spolkem kulturní obce Izraelitů v Bavorsku a architektonickým studiem Kunnert & Würschinger z Weidenu. Základem koncepce je pravoúhlá budova dlouhá 11,74 metrů a široká 6,46 metrů, která se skládá z centrální místnosti a zastřešené vstupní haly. Vnější strohost budovy podle architektů symbolizuje bezmocnost vězňů. Holá fasáda má připomínat, jak byly oběti okradeny o vlastní identitu. Vnější podoba budovy bezprostředně odráží její účel. Aдекватně k tomu, jak budova ustupuje ze vstupní haly směrem k modlitebně, přibývá i počet a kvalita použitých architektonických prvků, stejně jako architektonická semknutost.

Desky ve vstupní hale s 318 jmény dosud identifikovaných židovských obětí jsou prostředkem proti anonymitě. Pro případ, že budou identifikovány další oběti, jsou zde dvě další prázdné desky. V současnosti známe přes třitisíce jmen židovských obětí koncentračního tábora Flossenbürg a jeho pobočných táborů. K hlavní místnosti se svažují tři schody, což souvisí se slovy Žalmu 130,1

„Z hlubin bezedných tě volám, Hospodine“

Už zde pohled návštěvníka upoutá nápis „S'chor – Pamatuj“. Jako materiál pro podlahu a stěny centrální místnosti byla využita flossenbürská žula, která má připomínat otrockou práci vězňů v místním kamenolomu.

Dva velké svícny zdůrazňují pruh v žulových kvádrech s odstínem tmavé barvy. V tomto směru se odříkává kadiš. Šest sloupů symbolizuje Magen David a podpírá 6,20 metrů vysokou kopuli. Světlo, které proniká do památníku touto skleněnou kopulí ve formě Davidovy hvězdy, odráží její stín na boční stěně kopule a symbolizuje světlo a věčnou naději vězňů.

Vysvětlivky k textu

kadiš: židovská modlitba za mrtvé

Magen David: hebrejsky Davidova hvězda, „Davidův štít“, „Magen“ znamená „štít“, toto označení se vztahuje ke středověké legendě o Davidově štítu

Projev Johanna Wenera, starosty Flossenbürgu, u příležitosti otevření židovského památníku

„Dovolte mi, abych vás zde přivítal jako starosta obce Flossenbürg. Mnozí z vás se zde sešli už před dvěma týdny u příležitosti 50. výročí osvobození koncentračního tábora Flossenbürg. Je pro mne velkou ctí a radostí zároveň, že se zde znovu shledáváme už dnes.

„Vše, co jsme měli, bylo zničeno, dokonce i naše životy.“ Tato slova pronesl 22. dubna ve svém projevu zástupce židovské delegace Eisig Aloni Rafael. O této větě jsem pak musel neustále přemýšlet, zůstala mi dlouho v paměti. Myslím, že by měla hrát důležitou roli i dnes při otevření nového židovského památníku.

Zhruba šest milionů Židů přišlo za strašlivých okolností o život v období nacistické hrůzovlády. Ovšem takové paušální konstatování má jen malou výpovědní hodnotu, protože normální člověk si takové množství dovede stěží představit.

O to důležitější mi připadá zabývat se právě touto větou „Vše, co jsme měli, bylo zničeno, dokonce i naše životy.“ Nesmí dojít k tomu, abychom na počet šest milionů reagovali s otřesením a zděšením jen na základě naší omezené představitelnosti a zároveň se vzápětí vrátili ke každodennímu životu. Nejde totiž pouze o šest milionů bezejmenných mrtvých, nýbrž o šest milionů konkrétních lidských osudů.

V dnešní době se zřejmě jen zřídka někdo zabývá otázkou, jaké to asi je, přijít o veškerý majetek, být zcela vyčleněn ze společnosti a být opovrhován vlastními sousedy. A tím to zdaleka nekončí. Následuje nucený přesun do gheta, deportace do obrovských táborů, kde už neplatí ani nejbanálnější lidská práva a nakonec i potupná smrt.

Kdo z nás si dnes dovede představit takový hororový scénář, který by se navíc týkal jeho

vlastní osoby. Před padesáti lety to ale bylo v Německu a v okupovaných zemích na denním pořádku.

Stejně hrůzy pod heslem „Likvidace prací“ se děly i zde na tomto místě, kde právě stojíme. Nejenže zde byly vězněny tisíce Židů. Tisíce židovských spoluobčanů si zde prožívaly zcela osobní a individuální peklo.

Mějme stále na paměti, že to, že lidé mučili, ponižovali a vraždili jiné lidi, se nedělo v dávných dobách někde na cizí planetě, nýbrž mimo jiné i zde ve Flossenbürg, a to právě před padesáti lety.

Zemské sdružení kulturní obce Izraelitů v Bavorsku učinilo otevřením nového památníku důležitý krok. Tohoto kroku bychom si měli vážit a respektovat ho. Připomíná lidi, kteří zde přišli o život, symbolizuje zármutek a je výrazem naděje pro budoucnost.

Pokud vedle sebe může svorně stát židovský památník a křesťanská kaple smíření, měli bychom to dělat i my. Kultura a náboženství jsou důležité; stejně tak je důležitá i lidskost a vzájemný respekt.

Myslím, že mohu právem říct: Odpovědné orgány a obyvatelé Flossenbürgu v posledních padesáti letech svým postojem k nejtemnější kapitole německých a zvláště pak flossenbürgských dějin významně přispěli ve prospěch lidskosti a vzájemného respektu, což nebylo často zcela jednoduché a vždy to znamenalo hodně práce.

Co je to ale ve srovnání s tím, co museli obětovat tito muži, ženy a děti v období nacistické diktatury. Proto jsme jim my, obyvatelé Flossenbürgu, ale stejně tak i všichni ostatní Němci dlužni zasazovat se o to, k čemu vybízí nápis „Pamatuj“ v novém památníku. Nikdy už nesmí dojít k tomu, aby někdo řekl: „Vše, co jsme měli, bylo zničeno, dokonce i naše životy.““

Židovský pomník z roku 1947 v „Údolí smrti“

Pomník pro židovské oběti byl v pietním areálu Památníku v tzv. „Údolí smrti“ zřízen v roce 1947. Byl postaven až po intervenci amerického armádního rabína. Výbor pro zřízení pietního areálu složený z nežidovských příslušníků polské národnosti bez domova (displaced persons) a z regionálních politiků a duchovních jen velice neochotně začlenil pomník do souboru ostatních pomníků. Záměrně byl vztyčen stranou ostatních pomníků jednotlivým národnostem umístěných na tzv. „Prostranství národů“.

Židovský pomník v „Údolí smrti“, březen 2009. Foto: Miloslav Man